

Mälestuskivi avamiselt. Katte eemaldas Kadila kooli kunagistest õpilastest vanim – 83aastane Julius Vint.

JUHAN SEPA foto

Ühte maakooli meenutades

Nüüdisajal on saanud traditsiooniks uurida oma rahva ajalugu, oma juuri. Väga meeldiv on leida seda, mis rinna rõõmsaks teeb. Üks selliseid on eestlaste haritus.

Me ei tule sageli selle pealegi, et täieliku kirjaoskuse oleme võlgu eeskätt oma külakoolile. Üks neist on ka endine Kadila kool, mis avati 1850.a. Selle Lääne-Virumaa haridusastutuse 140. aastapäeva tähistati 18. augustil k.a Kadila rahvamajas. Kokku tuli ligi 200 Kadila ja Nurmetu algkooli ning Kadila mittetäieliku keskkooli endist õpilast ja õpetajat. Oli vanu ja keskealisi, erineva elukutse ja saatusega inimesi. Kõiki meid sidus oma esimene kool, oma pesapuu, millest väga erinevatel (ka rasketel) aegadel välja lennati. Oli mõnus üheperetunne.

Kokkutuleku initsiaator ja organiseerimiskomitee esimees oli viilistlane, Keele ja Kirjanduse Instituudi teadur Enn Veskimägi, ajaloolise ülevaate Kadila hariduselu arengust andis 1948.a lõpetanu, Tallinna Pedagoogilise Instituudi dotsent Aksel Kungas. Oma mälestusi pajatasid endised õpetajad Melanie Ots ja Ellen Riibe, kunagine õpilane Arvo Kaalep jt. Kadila vana koolimaja õuel mälestuskivi avamisel kõneles Vinni

külanõukogu esimees Jüri Allikalt.

Väike-Maarja kihelkonnas oli Veadla ja Kadila küla piirimail avatud Porkuni-Kadila vallakool üks varasemaid. On teada, et kuni 1825.aastani polnud kihelkonnas veel ühtegi külakooli. Küll oli koduõpetus, oletatavasti liikus sealkandis rändõpetajaidki. Kadila kooli esimene õpetaja oli külakooliharidusega Joosep Kreitsberg. Kool avati Veadla külas ühes suuremas majas, kuhu kohandati koolituba. Hiljem põles küla maani maha, sealhulgas ka kool. Võib arvata, et praeguseni säilinud ümberehitatud koolihoone pärineb 1892.aastast. Selle ees avatigi mälestuskivi.

Koolis töötasid liitklassid, 1863.a oli kokku 46 õpilast, 20 poissi ja 26 tütarlast. 1860.aastast hakati lugemise kõrval õpetama kirjutamist ja rehendamist kõigile talulastele. Tol ajal ei olnud ühtegi seadust, milles oleks täpsemalt määratletud laste koolikohustus. Seetõttu käsitas iga maakond ja kihelkond seda omamoodi.

1880.aastate lõpul sai Joosep Kreitsbergi järelelüljaks Gustav Kala, kes jagas Kadila piirkonna lastele kooliõpetust 25 aastat. Koolmeistri kohustuste hulka kuulusid sel ajal laste ristimine ja surnute matmine, ka rahvaharidustöö külas. G.Kala oli väga

populaarne koolimees.

1921.a tuli Kabalast Kadila kooli juhatajaks Heinrich Alanurm (Altdorf), kes oleval olnud pahempoolsete vaadetega ega tahtnud lastele usuõpetust õpetada.

1925.a oli Kadila kool veel 2klassiline, 1930.a alguses 4klassiline. Kooli tegevus lõpetati 1936.a. Koolitarkust jäi selles piirkonnas jagama Nurmetu kool, kuhu 1927.a tuli noor energiline juhataja Jakob Rebane. See kool oli 1930.a 4-, hiljem 6klassiline.

Kadila ärksamad talumehed leidsid, et nende lapsed vajavad õppimiseks paremaid tingimusi. Nii pandigi uuele koolimajale Kadila alevikus nurgakivi 1936.a. Uus, tol ajal nõuetekohane koolimaja avati 18.septembril 1938.a.

Suviti tegutses kooli juures kahel aastal lasteaed, mille kasvataja-õpetaja oli noor koolmeister Melanie Ots (Adem). Lasteaias oli ainult üks suur segarühm. Olid muinasjutu-, käsitöö- ja laulmise "tunnid", mängiti liivakastis ja murul. Ei olnud organiseeritud toitlustamist, lõunaks söödi kodust kaasavõetud võileibu ja joodi piima. Aga väga tore oli. Lasteaia töö lõppes sügispeoga, kus esines laulukoor, kanti ette näidend ja luuletusi. Käsitööde näitusel võis näha savist loomi, seeni,

päkapikke ja palju muudki. Avatud oli einelaud. Kogu lasteaia töö juhendamiseks sai hakkama ainult üks inimene – Melanie Ots. Sügisel astus ta aga reipalt klassi ette. Aitäh talle selle suure töö ja vaeva eest!

Kadila kooli juhataja oli Nurmetu koolist tulnud Jakob Rebane. Ta liitus aktiivselt Kadila vabaharidusliikku ja seltsitegevusse, organiseeris kohapeal "Noorkotkaste" rühma, oli ka Kaitseliidu aktiivne tegelane. See oli nähtavasti tema represseerimise (1941.a suvel) peapõhjus. 1940.a aasta võimuvahetus tõi kooliellu palju võõrastavat, kuid uute oludega tuli leppida.

Järgnesid rasked sõja-aastad. Koolijuhatajaks tuli Karl Kaalep. Õpilaste mälestustesse on ta jäänud väga rahuliku ja asjaliku pedagoogina. Kunagi ta oma häält ei kõrgendanud, kõik laabus toredasti. Pahanduste puhul saatis küll nurka seisma, et oma tegude üle järele mõelda, ja mõeldigi. Kaalepilt kardeti, rohkem aga austati. Hommikul armastas ta enne tundide algust valikuliselt koduseid matemaatikaülesandeid ja 1x1 tabeli omandamist (2.kl) kontrollida. Tegelikult oli see kõik väga hea, kuigi pani laiskvorstid vahel vanduma.

Õpetajaks tuli Inju lastekodu koolist Gustav Kala tütar Aliide Kala, keda õpilased kooliajal hirmsasti kirsid tema suure nõudlikkuse ja sagedase riidlemise tõttu. Need, kes õpinguid jätkasid teistes koolides, mõistsid alles hiljem tema tõelist väärtust. Kala oli

suurepärase pedagoog, nõudlik ja range, kuid sooja südamega inimene. Tema võis ja oskas õpilasega nii riielda, et patukahetsejal "okast" südamesse ei jäänud. Tema õpetatu püsis hästi meeles.

Sõjajärgsed aastad polnud ka Kadila koolile kerged. Senisest 6klassilisest algkoolist sai mittetäielik keskkool, siis 7klassiline kool. 1947.a sügisel avati 7.klass. Koolijuhatajaks määrati Alma Kaalep, lastesõbralik ja heatahtlik inimene. Ainult ühe aasta oli õpetajaks äsja keskariduse omandanud Esta Verkraud. Kuid selle lühikese ajaga jättis ta oma õpilastele sügava mulje pedagoogilise takti ja oskusega õppima panna. Ka kõige laisemad poisid pühkisid hoolega nina ja ragistasid ajusid.

Ellen Kotljaroova-Riibe oli püüdlik, parasjagu nõudlik ja õpilasi mõistev noor õpetaja. Kaugõppes omandas ta TPedls keskkooli ajaloo- ja TRÜs geograafiaõpetaja kutse. Aleksander Rajamäe oli ainuke meesõpetaja, poiste suur eeskuju. Tema sisendatud rahvaste- ja võrkpallimängupisik ei lasknud meid sageli enne pimedat saabumist mänguplatsilt lahkuda. Õnnetusjuhtum viis ta aga manalateele. 1940.aastate lõpul saadeti külmale maale Aliide Kala. Õnneks suutis ta kõik raskused üle elada ja eluga tagasi tulla. Teda päästis hea keelteoskus (vene, inglise, saksa) millega sealmail sai oma elu

Kõigist raskustest hoolimata elas kool pärast sõda mitmekülgset elu. Õpetati ja õpiti, tehti isetegevust, korraldati ekskursioone, koolipidusid, karnevale, osaleti olümpiaadidel. Viimaseid korraldati piirkonniti – Kadila, Lasila, Assamalla, Porkuni (ka kurtide) kool koos. Sel puhul olid õpilastööde näitused, esinesid ühendkoorid, toimusid spordivõistlused. Kõigile osalejale keedeti suures kallas hernesuppi. Olümpiaad oli meie kooliellu suursündmus.

Kadila kooli õpilaste arv kõikus sel ajal 100 ümber, maksimum oli 1947/48.õppeaastal, mil koolis õppis 127 õpilast. Kuid siis hakkas õpilaspere kahanema, sest maarahvas otsis endale paremat elu linnades. Kooli õpetajateperes ja juhtkonnas toimus pidevalt muudatusi. Pärast Alma Kaalepilt on kooli juhitanud Gustav Lemmik, Hermiide Rajamäe-Saarsoo, Salme Rajamäe ja Inna Laks. 1960.aastaks oli kooliealiste laste arv vähenenud ja 7klassilisest koolist sai algkool. 1960/61.õppeaastal oli kahekomplektilises algkoolis 29 õpilast, õpetajaid ainult kaks. Viimastel aastatel juhatas kooli Evi Kolberg, õpetaja oli Magda Sild. Seoses väikekoolide kaotamise kampaaniaga likvideeriti Kadila algkool 1.septembrist 1970.a. Täna asub koolimajas lastepäevakodu.

Enamuse oma eksisteerimise ajast töötas Kadila kool liitklassidega, õpetaja õpetas korraga 2–3 klassi. Kuid vähese ettevalmistuse tõttu kellelgi edasine koolitee pooleli ei jäänud. Ilmselt omandati iseseisva töö oskused paremini kui üksikklassides.

Mida vanemaks saab inimene, seda helgemaks muutuvad noorpõlve mälestused, koolikaaslased, kooliaeg. Hardumusega kõneldi koolimajast, kooliklassist ja sealt kaasasaadust. Tänuhulka meenutati oma kooli, õpetajaid ja kaaslasi. Kokkutulekust osavõtnute tänu kuulub ka teile – E.Vilde kolhoosi esimees Arvi Toome, Kadila rahvamaja juhataja Malle Koppel, Vinni külanõukogu esimees Jüri Allikalt, "Õitsengu" kolhoosi esimees, Kadila kooli viilistlane Hundo Vilu, E.Vilde kolhoosi ehitustööde juhataja Meelis Maine, "Norma" osakonnajuhataja Enno Eisma, Haljala kultuurimaja kunstiline juht Harry Veldi, Enn Veskimägi, Aksel Kungas –, ja paljudele teistele, kes sellele kokkusaamisele oma õla alla panid.

Probleemiks jäi, kas Kadila kool tuleks taas avada. Jüri Allikalt toetas väikeste maakoolide taasavamise mõtet ja lubas sellele igati kaasa aidata. Kuid oli kuulda ka vastakaid arvamusi, isegi lastevanematelt. Ilmselt on õpilaste suurematesse koolidesse sõidutamine kujunenud harjumuseks ega osata enam paremat tahtagi. Kas sellest ei alga aga kindla kodukohata ilmarändurite kasvatamine? Kui lapsi ja majandil võimalusi jätkub, siis peaks kooli taasavamise mõtte juurde tõsisemalt tagasi tulema.

JUHAN SEPP,